

CHÍNH SÁCH CỦA CHÍNH PHỦ ĐỐI VỚI GIÁO VIÊN PHỔ THÔNG - VẤN ĐỀ VÀ THÁCH THỨC

(Tiếp theo số 69)

NGUYỄN QUANG KÍNH

3. Về vấn đề phát huy dân chủ trong tầng lớp giáo chức –Thầy bị đối xử thiếu dân chủ và thầy cũng đối xử thiếu dân chủ với trò

Dân chủ là một trong những mục tiêu và động lực phát triển của xã hội. Xét trong khuôn khổ của mỗi đơn vị cơ sở, tại Nghị định số 71/1998 ban hành ngày 08 tháng 09 năm 1998, Chính phủ đã khẳng định những công việc mà thủ trưởng đơn vị phải thông báo công khai trong phạm vi đơn vị và những điều cán bộ, công chức được quyền tham gia ý kiến trước khi thủ trưởng đơn vị quyết định. Nghị định này được áp dụng cả với các nhà trường, với tư cách là đơn vị sự nghiệp của Nhà nước. Theo đó, định hướng phát triển của nhà trường, kế hoạch hoạt động của nhà trường trong từng thời kì, các quy định nội bộ của nhà trường đều phải được đưa ra thảo luận, lấy ý kiến của giáo viên. Đồng thời, những vấn đề liên quan đến công việc và lợi ích của giáo viên đều phải được thông báo minh bạch. Trong phạm vi rộng hơn, dân chủ hóa giáo dục cũng đã được khẳng định là một xu thế trong việc hoạch định chính sách giáo dục. Tuy nhiên, trên thực tế, dân chủ hóa giáo dục và dân chủ hóa đời sống học đường vẫn còn là một quá trình đòi hỏi nhiều nỗ lực để hoàn thiện.

Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, dân chủ có nghĩa là để cho dân "được mở miệng", "Đối với mọi vấn đề, mọi người tự do bày tỏ ý kiến của mình, góp phần tìm ra chân lí."² Với cách hiểu như vậy về dân chủ, đối chiếu với tình hình của các nhà trường phổ thông Việt Nam có thể nói, tiếng nói của giáo viên chưa được coi trọng đúng mức trong quá trình đổi mới giáo dục cũng như những quyết sách về giáo dục ở tầm vĩ mô, dù đó là những vấn đề gắn bó thiết thân đến nghề nghiệp của họ và họ có khả năng đóng góp ý kiến. Từ thực tiễn như vậy, có thể liên tưởng đến tình trạng được báo cáo của UNESCO/ILO mô tả, trong đó có nêu: Ở các nước đang phát triển, giáo viên, kể cả hiệu trưởng, thường chẳng có tiếng nói gì trong quá trình ra quyết định về giáo dục ngoài việc thực thi nhiệm

vụ dạy học trong lớp mình, trường mình.³ Hơn nữa, theo tổ chức VSO (Voluntary Service Overseas), ở các nước nói trên, mặc dù giáo viên không có tiếng nói gì trong các quyết định về giáo dục nhưng họ lại bị quy kết về những thất bại của giáo dục.⁴ Nhận định như vậy không xa lạ đối với Việt Nam và rất dễ được các nhà giáo Việt Nam đồng tình vì chính họ cũng đang trong tình cảnh tương tự. Có thể thấy rất rõ điều đó khi khảo cứu các báo cáo về giáo dục, trong đó luôn luôn khẳng định kết quả yếu kém về chất lượng và hiệu quả của việc thực hiện chương trình giáo dục và sách giáo khoa mới trước hết là do giáo viên mà rất ít khi vạch rõ sự tắc trách trong việc tổ chức khóa bồi dưỡng cho giáo viên.

Về thực tế dân chủ hóa giáo dục ở Việt Nam, có một mâu thuẫn, đó là một mặt nhà giáo là "nan nhân" của cung cách quản lí quan liêu, thiếu dân chủ như được trình bày ở trên, nhưng mặt khác, không ít người trong tầng lớp giáo chức lại có hành vi phi dân chủ đối với học trò của mình. Vẫn theo kết quả khảo sát năm 2010, có 30,6% học sinh được hỏi thừa nhận có hiện tượng thầy/cô quát mắng, xúc phạm học sinh ngay trên lớp. Về tình trạng thiếu dân chủ trong nhà trường, có hai nguyên nhân. Thứ nhất, hệ thống giáo dục đương thời là đưa em song sinh của nền công nghiệp cơ khí - mô hình sản xuất hàng loạt theo cùng chuẩn mực, do đó tính áp đặt và ít coi trọng cá nhân là đặc trưng của HTGD này. Thứ hai, bản thân thầy giáo, vốn là sản phẩm của HTGD có tính áp đặt và ít coi trọng cá nhân đến khi làm thầy lại tiếp tục lặp lại cách ứng xử của thầy mình. Từ đó, sự áp đặt trong truyền thụ tri thức, tệ hơn nữa, sự ngược đãi đối với học sinh bằng những hình thức kỉ luật vượt quá ranh giới cho phép, như xâm phạm danh dự và thân thể học sinh đã trở thành không cá biệt. Chính những sai sót như thế đã khiến cho uy tín xã hội của nhà giáo bị giảm sút, nhất là trong điều kiện xã hội ngày nay,

³ UNESCO/ILO (2009) Trích theo TSKH Phạm Đổ Nhật Tiến, tài liệu đã dẫn.

⁴ VSO, "What Makes Teachers Tick?", London 2002; trích theo TSKH Phạm Đổ Nhật Tiến trong bản thuyết trình tại Hội thảo nói trên.

¹ Toàn tập, NXB Sự thật, 1987, tập 7, trang 482

² Toàn tập, NXB Sự thật, 1987, tập 7, trang 482

khi mà các phương thức thông tin trở nên dễ dàng loang rộng nhờ cách mạng công nghiệp, đặc biệt là sự phổ cập của internet.

Về vấn đề phát huy dân chủ trong tầng lớp giáo chức, công đoàn giáo dục, với tư cách tổ chức chính trị nghề nghiệp, hay nói một cách thời thượng, một thiết chế của xã hội dân sự, có trách nhiệm bênh vực quyền lợi của nhà giáo, giúp nhà giáo chống lại các cư xử thiếu dân chủ, không công bằng đối với họ, đồng thời cũng có trách nhiệm ngăn chặn, khắc phục tình trạng nhà giáo vi phạm đạo đức nghề nghiệp, đối xử thô bạo đối với học sinh. Tiếc rằng điều này không hoặc chưa thể hiện rõ. Có ý kiến cho rằng: *"Hoạt động của công đoàn giáo dục còn mờ nhạt và lo những việc gì ở đâu... trong những vụ việc (giáo viên đối xử thô bạo với học sinh) thì công đoàn giáo dục phải bày tỏ thái độ của mình, đó có thể là đề nghị loại bỏ người vi phạm ra khỏi ngành. Hoặc ngược lại, trong những tình huống khiến dư luận hiểu cực đoan (đối xử không đúng đối với nhà giáo) thì (công đoàn giáo dục) cần phải lên tiếng bảo vệ nhà giáo."*⁵

4. Vị thế của nhà giáo trong xã hội - Quá trình suy giảm và những thách thức do xã hội thông tin

Trước đây, người Việt dùng từ "thầy" để gọi cha - người đẻ ra mình, đồng thời cũng dùng từ "thầy" để gọi người dạy mình. Hơn nữa, tiếp thu Khổng giáo, tương tự ở Nhật Bản, Hàn Quốc, Đài Loan, những người có chữ còn giữ quan niệm "tôn sư trọng đạo", coi thầy trên cả cha, chỉ dưới vua, theo trật tự "quan - sư - phụ". Cùng với những thay đổi của thời thế, quan niệm đó ở nước ta bị xói mòn dần và ngày nay vị thế xã hội của người thầy không còn như xưa. Về mặt chủ quan, với hơn một triệu người làm nghề dạy học, khó tránh những trường hợp người dạy thiếu mô phạm, mà thực ra chỉ cần một tỉ lệ nhỏ nửa phần trăm số lượng nhà giáo sai sót thì cũng đã là năm nghìn người. Hơn nữa, trong thời đại thông tin, một vụ việc là xảy ra ở bất kì đâu đều có khả năng loang rộng đến độ cả nước đều biết. Do đó, chuyện *con sâu bở rầu nổi canh* là khó tránh. Mặt khác, dù là Nhà nước có chính sách *giữ gìn và phát huy truyền thống quý trọng nhà giáo, tôn vinh nghề dạy học* nhưng với cách đãi ngộ còn hạn hẹp về vật chất, sơ sài về tinh thần thì chủ trương, chính sách tốt đẹp vẫn dừng ở văn bản, khó có tác dụng và hiệu quả trong cuộc sống.

⁵ GS.TS Nguyễn Minh Thuyết, đại biểu Quốc hội, trả lời phỏng vấn của báo Dân Trí về một số vụ vi phạm đạo đức nhà giáo, Việt báo Thứ sáu, 20 tháng tư, 2007.

Ngày nay, cùng với sự hình thành và phát triển xã hội thông tin mà biểu hiện rõ rệt là sự bùng nổ về số lượng người sử dụng internet và tham gia các mạng xã hội, thì khả năng kiếm tìm tri thức trở nên dễ dàng hơn bao giờ hết và vai trò nhà giáo, nếu tiếp tục chỉ đóng vai người cung cấp tri thức, nhất là chỉ đứng trên bục giảng nói lại những điều đã ghi trong sách giáo khoa thì khó có thể giữ được vị trí như cũ. Trong bối cảnh mới, một vấn đề mới nảy sinh, nhà giáo - nhà giáo dục sẽ phải như thế nào trong xã hội thông tin để tiếp tục hoàn thành sứ mạng dẫn đường thế hệ trẻ trong việc chiếm lĩnh tri thức, phát triển nhân cách, góp phần làm giàu vốn con người của xã hội? Chỉ có trả lời được câu hỏi đó một cách đúng đắn và trên cơ sở đó Nhà nước cập nhật và cụ thể hóa kịp thời chính sách với nhà giáo thì vị thế xã hội của nhà giáo mới còn ở thứ bậc cao trong xã hội đương đại.

5. Kết luận

Hiện nay, các nhà hoạch định chính sách giáo dục, trước hết là các cấp có thẩm quyền, đang đứng trước một sự lựa chọn, duy trì và đẩy tiếp hệ thống giáo dục tiến về tương lai theo mô hình phát triển hiện thay đổi căn bản, toàn diện hệ thống giáo dục để chuyển sang một mô hình mới nhằm đáp ứng tốt hơn yêu cầu phát triển của đất nước. Nhưng muốn đổi mới căn bản, toàn diện hệ thống giáo dục thì không thể chỉ riêng ngành Giáo dục quyết định và chịu trách nhiệm. Đổi mới căn bản, toàn diện hệ thống giáo dục nhất thiết phải có quyết tâm chính trị và sự điều hành trực tiếp của các nhà lãnh đạo cao nhất với sự tham gia của toàn xã hội, trước hết là tầng lớp giáo chức. Trong cuộc thay đổi đó, nhất thiết phải bắt đầu từ việc cải cách chính sách đối với nhà giáo, cải cách từ đào tạo, tuyển dụng đến đãi ngộ, tôn vinh. Chỉ khi nào xây dựng được một đội ngũ nhà giáo gắn bó với nghề nghiệp, có tri thức và kĩ năng sư phạm thì những thay đổi về giáo dục mới có thể thành công. Đây là kinh nghiệm rút ra từ mọi cuộc cải cách giáo dục trên thế giới, không riêng gì nước ta.

SUMMARY

This article analyses the socioeconomic issues and challenges to the school teaching staff development. These age: 1/ Motivation, 2/ Capacity building, 3/ democracy among teachers, 4/ improvement of teacher images in the society.